

Prof. WSB dr hab. Wiesława Caputa
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
Wydział Zamiejscowy w Chorzowie.

Chorzów, dnia 10.06. 2022 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej
mgr Martyny Musiał

pt. "Strategia rozwoju miasta a sektor kultury"

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Izabeli Krawczyk-Sokołowskiej, prof. PCz.

Przedstawiona rozprawa doktorska, dotycząca problematyki skoncentrowanej na strategii rozwoju miasta w odniesieniu do sektora kultury mieści się merytorycznie w dziedzinie nauk o zarządzaniu i jakości. Przedmiotem oceny, zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki stanowiąca załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 września 2017 r. (Dz. U. z 2017 poz. 1789) jest to, czy stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, czy wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie, a także czy potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez jej autora.

Znaczenie problematyki badań oraz uzasadnienie wyboru tematu pracy

Nie podlega dyskusji fakt, że zmiany zachodzące w otoczeniu skutkują wzrostem złożoności i nieprzewidywalności oraz nasilającymi się konfliktami wewnątrz i na zewnątrz organizacji. Wszystko to sprawia, że podejmowanie decyzji ekonomicznych ma miejsce w warunkach niepewności strategicznej, będącej skutkiem chaosu, Oznacza to w konsekwencji znaczne trudności w realizacji celów każdego podmiotu niezależnie od tego, czy prowadzi on działalność nastawioną na osiągnięcie zysku, czy też nie.

Problem ten dotyczy również podmiotów sektora publicznego, w tym jednostek samorządu terytorialnego, których strategie powinny być ukierunkowane nie tylko na zaspokojenie podstawowych potrzeb społeczności, lecz również potrzeb wyższego rzędu. Nie jest to rzeczą prostą tym bardziej, że w obliczu wzrostu zakresu zadań przydzielanych takim jednostkom, widoczny staje się problem ich finansowania.

Jak słusznie zauważa Doktorantka, sektor kultury w Polsce jest często postrzegany, jako generator kosztów, co skłania władze samorządowe do odsuwania zadań związanych z tym obszarem na plan dalszy, jak również pozbywania się „centrów kosztowych - placówek kultury”. Może to prowadzić do marginalizowania znaczenia sektora kultury jako czynnika determinującego rozwój społeczności czy wyznacznika jego tożsamości, a co za tym idzie eliminacji zadań związanych z sektorem kultury ze strategii danej jednostki samorządowej.

Problemy sektora kultury oraz jego znaczenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego są podejmowane przez wielu badaczy. Przykładem mogą być prace: S. Kotylak (2013), K. Stachowiak (2015), J. Baran i P. Lewandowskiego (2017) B. Namysłak (2018) czy O. Kosińskiej (2020). Podjęty przez Autorkę problem strategii rozwoju miasta wobec sektora kultury jest również obecny piśmiennictwie. Nie oznacza to jednak wyczerpania możliwości jego naukowej eksploracji. Doktorantka trafnie znajduje taki obszar.

Zaproponowane w rozprawie ujęcie problemu, skoncentrowane na ocenie działań podejmowanych przez sektor kultury z perspektywy strategii rozwoju miasta uznaje za: ciekawe, bardzo aktualne i merytorycznie uzasadnione. Wobec powyższego: wybór tematu oraz zakreślonego w pracy przedmiotu badań oceniam pozytywnie.

Koncepcja, cele pracy i problem badawczy'

Tytuł pracy, jasno i jednoznacznie sformułowany, sugeruje podjęty problem badawczy i przedmiot badań. Pewien niedosyt budzi opisanie luk badawczych. Autorka wskazuje, że w literaturze przedmiotu jest stosunkowo niewiele opracowań dotyczących strategii rozwoju miasta w odniesieniu do sektora kultury. Przywołując niektóre prace (w przypisie), stwierdza jedynie, że są to rozważania o charakterze kompleksowym, w których działalność instytucji kultury w analizach strategii rozwoju miasta jest traktowana „dość marginalnie” (str. 6-7). **Stąd też pierwsze pytanie: jakie kwestie w odniesieniu do sektora kultury były podejmowane (wiodące)? a jakie, zdaniem Autorki, zostały pominięte?**

Jako cel główny rozprawy doktorantka wskazuje „ocenę działań podejmowanych przez sektor kultury z perspektywy strategii rozwoju miasta”. Realizacja wskazanego celu wsparta została czterema celami cząstkowymi, które koncentrują się na:

- *rozpoznaniu ofert kulturalnych w miastach,*
- *diagnozie zasobów kultury w miastach,*
- *identyfikacji źródeł finansowania działalności kulturalnej w miastach oraz*

- *wyodrębnieniu form uczestnictwa mieszkańców miast w działaniach sektora kultury.*

Wskazane wyżej cele sformułowane zostały poprawnie. Zwracam jednak uwagę, że odnoszą się one jedynie do empirycznej części rozprawy. Nie zostały natomiast jasno wyartykułowane cele teoretyczne., czego efektem jest czasami zbyt obszerne (nadmiarowe) opisywanie niektórych treści. Nie rzutuje jednak negatywnie na merytoryczną ocenę pracy.

Rozdziały podsumowujące dorobek teoretyczny (Rozdział 1-3) w całości podporządkowano realizacji tematu i kluczowego celu opracowania.

Dla realizacji problemu badawczego i przyjętych celów rozprawy Doktorantka przyjęła hipotezę główną i cztery hipotezy szczegółowe. W hipotezie głównej założyła, że „*Funkcjonowanie sektora kultury zdeteminowane jest strategią rozwoju miast na prawach powiatu województwa śląskiego*”.

Do jej weryfikacji postawiła cztery hipotezy częściowe:

- *H₁: Forma organizacyjna działalności sektora kultury wpływa na działania kulturalne w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego.*
- *H₂: Finansowanie zewnętrzne stanowi istotną determinantę rozwoju sektora kultury miast na prawach powiatu województwa śląskiego.*
- *H₃: Miasta na prawach powiatu województwa śląskiego tworzą atrakcyjne i ogólnodostępne oferty kulturalne.*
- H₄: Miasta na prawach powiatu województwa śląskiego kreują warunki do wszechstronnego rozwoju kulturalnego mieszkańców.*

Wiodącą hipoteza rozprawy jest poprawna. Hipotezy częściowe, pozostają w bezpośrednim związku z hipotezą główną, ale część z nich powinna być bardziej doprecyzowana. Dotyczy to hipotezy: H₂, w której Doktorantka zakłada, że finansowanie zewnętrzne stanowi istotną determinantę rozwoju sektora kultury. Nie wskazuje jednak, jak rozumie tę istotność. *Czy chodzi o istotność statystyczna?* Jeżeli nie, to *laki wphw uznaje Doktorantka za istotny?* Podobnie w hipotezie H₃ wskazuje na atrakcyjne oferty kulturalne. Pojęcie to jest subiektywne i dynamiczne, zmieniające się pod wpływem miejsca, czasu i okoliczności. To skłania do zadania kolejnego pytanie, ***jak Doktorantka rozumie atrakcyjność oferty i przez kogo będzie oceniana lub jej zdaniem powinna być oceniana? Czy mogłaby wskazać kryteria przesądzające o atrakcyjności oferty?*** Podobne uwagi dotyczą Hipotezy H₄.

Metodyka badań

Przedmiot badań, realizacja celów rozprawy naukowej, wreszcie rozwiązanie problemu badawczego wymaga zastosowania odpowiednich metod badawczych, a także wykorzystania wielu źródeł danych. W opiniowanej pracy wykorzystano szereg metod badawczych, w tym:

- 1) krytyczną analizę literatury krajowej i zagranicznej (381 pozycji zwartych, 28 aktów prawnych, 33 materiały źródłowe w tym strategię rozwoju oraz 17 stron internetowych),
- 2) analizę aktów prawnych,
- 3) analizę danych statystycznych,
- 4) wzorzec rozwoju Hellwiga,
- 5) metoda benchmarkingu,
- 6) badanie dokumentów strategii rozwoju miasta,
- 7) analiza SWOT oraz TOWS, czy
- 8) BSC - strategiczną kartę wyników.

Dobór i wv kor zastanie danych, jak i zastosowane metody badawcze uważam za właściwe.

Struktura treści, formalna i merytoryczna ocena rozprawy

Praca liczy 250 stron zwartego tekstu, który uzupełnia: bibliografia, spis tabel, spis rysunków oraz pięć załączników. Poza wstępem i zakończeniem, podzielona jest na sześć rozdziałów.

Pierwsze trzy rozdziały mają charakter teoretyczny. Rozdział IV poświęcono metodyce badań, a kolejne dwa (Rozdział V i VI) stanowią empiryczną część rozprawy. Pracę kończy posumowanie.

Zaproponowaną przez Doktorantkę strukturę pracy uznaję za poprawną. Pozostaje ona w związku z realizacją głównego celu rozprawy, a jej podział w części empirycznej odpowiada przyjętym celom szczegółowym. W związku z brakiem jasno zdefiniowanych celów teoretycznych przyjmuje, że w zamyśle Doktorantki Rozdział 1 zatytułowany „*Strategia jako narzędzie zarządzania*” nawiązuje do bezpośrednio do tematu pracy. -Doktorantka dość szczegółowo opisuje różne koncepcje definiowania strategii organizacji, zwraca uwagę i charakteryzuje wiodące szkoły zarządzania strategicznego, wskazuje na konieczność i sposobów ich realizacji, cechy skutecznej strategii, jak również jej atrybuty (pkt. 1.1) W kolejnych punktach omawia kryteria klasyfikacji i rodzaje strategii (pkt. 1.2), etapy budowy

strategii organizacji oraz wykorzystanie strategii w zarządzaniu organizacją. Rozdział ten jest dość obszerny (39 stron), w dominującej części bazuje na dorobku zarządzania strategicznego dedykowanego podmiotom biznesowym. W prawdzie w pkt 1.4 Doktorantka wskazuje, że „*Istota zarządzania strategicznego odgrywa także ważną rolę w rozwoju organizacji publicznych.*” Można się domyślać, że widzi możliwość jego wykorzystania w tego typu podmiotach. Jednak treści zawarte w tym punkcie cechuje natłok informacji. Doktorantka słusznie wskazuje, że zarządzanie strategiczne łączy się z ustaleniem celów strategicznych, kierunków rozwoju oraz metod alokacji zasobów. Nie rozwija jednak tego problemu. Następnie podkreśla, że zarządzanie strategiczne jest kombinacją różnych teorii. Pisze o wyodrębnieniu nowej dyscypliny „*nauk o zarządzaniu*” sugerując, że z tego powodu wielu badaczy zaczęło skupiać się na zarządzaniu sprawami publicznymi. Podejmuje próbę scharakteryzowania zarządzania publicznego, odwołując się w zasadzie do jednej koncepcji. (K. Lejak) Następnie charakteryzuje „nowoczesne koncepcje zarządzania strategicznego” i ponownie powraca do kwestii zarządzania publicznego. Ten punkt nie został do końca uporządkowany, co może wynikać z braku jasno zdefiniowanych celów teoretycznych rozprawy.

W Rozdziale 2 doktorantka koncentruje się na identyfikacji determinant rozwoju miasta. W pkt. 2.1. w sposób syntetyczny, ale zupełnie wystarczający z perspektywy realizacji celów rozprawy, omawia obecne w literaturze przedmiotu koncepcje rozwoju. Zwraca uwagę na konieczność rozróżnienia pojęcia wzrostu od pojęcia rozwoju, jak również porusza problem politycznego aspektu rozwoju społeczno-gospodarczego. Poprawnie konkluduje, że rozwój lokalny jest elementarnym ogniwem rozwoju społeczno-gospodarczego, który pozostaje w związku z koniecznością skutecznego i efektywnego pozyskania i wykorzystania zasobów, czemu służy nawiązywanie współpracy pomiędzy samorządami, podmiotami gospodarczymi, instytucjami poza biznesowymi oraz społecznościami lokalnymi. Jednocześnie w ostatnim zdaniu powołanego punktu wprowadza pojęcie, które nie pojawiło się wcześniej stwierdzając, że tylko kooperacja jest kluczem „*do sukcesu rozwoju lokalnego oraz ukształtowania i utrwalenia poczucia przynależności wobec wybranego miejsca zamieszkania*”. To skłania do zadania kolejnego pytania, **czy Doktorantka pojęcie współpracy utożsamia z kooperacją, a jeżeli nie to czym te pojęcia się różnią?**

W kolejnym punktach omawia uwarunkowania i specyfikę rozwoju miasta, modele rozwoju miast, a co najważniejsze koncentruje się na strategii rozwoju miasta, jako podstawowym instrumencie zarządzania. (pkt. 2.4). To cenne rozważania pozostające w bezpośrednim związku z tematem rozprawy. Mam jednak dodatkowe pytanie: **czy różne koncepcje etapów formułowania strategii rozwoju lokalnego i regionalnego, wskazane na str. 76, mogą się przekładać na jeden model procedury budowy strategii rozwoju miasta?**

Chociaż Doktorantka szczegółowo omawia kwestie związane z: opracowaniem strategii, formułowaniem celów operacyjnych i strategicznych w mojej opinii nie pokazuje miasta jako instytucji,

którą trzeba zarządzać. Zupełnie pomija (w tej części rozprawy) kwestie zadań, jakie muszą realizować tego typu podmioty, dostępności zasobów czy źródeł finansowania. Jedynie w konkluzji stwierdza, że zgodnie z reformą administracyjną z 1999 roku samorząd wykonuje zadania własne. Nie wyjaśnia na czym one polegają, jakie samorząd ma kompetencje a z jakimi ograniczeniami musi się liczyć. Kwestie te nie są obojętne dla opracowania i realizacji strategii rozwoju miasta. Nadmieniam jednak, że zagadnienia te są poruszane w rozprawie, ale w innym miejscu., co w mojej ocenie ogranicza możliwości wyeksponowania ich rangi w procesie opracowania strategii.

Przedmiotem rozważań Rozdziału III jest sektor kultury w kontekście strategii rozwoju miasta. W powołanej części rozprawy bardzo pozytywnie oceniam staranną analizę pojęcia „sektor kultury” (pkt. 3.1). To pozwoliło doktorantce na identyfikację kluczowych elementów składających się na sektor kultury (rys. 10) W kolejnych punktach rozdziału Doktorantka scharakteryzowała dobra i instytucje kultury (pkt. 3.2) organizacyjno-finansowe aspekty sektora kultury oraz podjęła próbę opisanie sektor kultury jako element strategii rozwoju miasta (pkt 3.4). Pozytywnie oceniam dociekliwość Doktorantki w zakresie wyjaśniania pojęć dotyczących sektora kultury i jego elementów . Mając jednak na uwadze cel pracy uważam, że z części informacji zawartych w tym rozdziale można było zrezygnować. Przykładowo w pkt. 3.3 omawiając organizacyjno-finansowe aspekty sektora kultury, (str. 115) Doktorantka podkreśla znaczenie dwóch instytucji finansowanych na szczeblu rządowym (nie wyjaśniając dodatkowo dlaczego). Tymczasem ta część rozprawy powinna zgodnie tytułem skoncentrować się na samej organizacji i finansowaniu sektora kultury. Dość zawile opisuje analizę SWOT, gdzie trudno jest wskazać, czy analiza ta jest podstawą diagnozy uwarunkowań polityki kulturalnej, punktem wyjścia dla opracowania działań strategicznych, czy podstawą opracowania funkcjonowania sektora kultury, (str. 125) Zwracam również uwagę, że podsumowanie tego rozdziału zupełnie pomija kwestie związane z pkt. 3.4. To kluczowy punkt z perspektywy tematu pracy. W efekcie brakuje takiego podsumowania, które odpowiadałoby na pytanie, jak w świetle dokonanego przeglądu teoretycznego tworzyć strategię kultury w powiązaniu z rozwojem miasta. Takie podsumowanie, byłoby dobrym wejściem do empirycznej części rozprawy.

W rozdziale IV Doktorantka omawia metodykę badań. Z perspektywy celu pracy .4.1, podobnie jak i pkt 4.3 uważam za zbędny. W punkcie 4.2. doktorantka podejmuje próbę wskazania luk wiedzy. Wyjaśnia, na czym skupiały się dotychczasowe prace, ale posługuje się takim językiem, który wywoływa czyni niejasne. Stwierdza „*Rzadko zdarza się rzeczowa analiza pojedynczego elementu obszaru funkcjonowania miejsca zamieszkania.* ” Zwracam uwagę doktorantki, że rzadkość występowania jakiejś analizy nie musi oznaczać wystąpienia luki. Przedmiotem jej pracy nie jest jakiś pojedynczy *elementu obszaru funkcjonowania miejsca zamieszkania*”, tylko konkretny *element obszaru (kultura)* (str. 133). Można by było również zadać pytanie co oznacza „*rzeczowa analiza*”. Podkreślam jednak, że poczynione uwagi te dotyczą stylu i języka, co nie podważa zasadności podjętych badań.

W dalszej części rozprawy Autorka formułuje cel rozprawy wraz z celami szczegółowymi. Choć główny cel ma charakter ogólny i mógł być bardziej doprecyzowany pozostaje w związku z tematem pracy i studiami literaturowi, jakie zostały zaprezentowane w Rozdziałach od 1 do 3. Również sformułowane pytanie badawcze znajdują swoje uzasadnienie tak: w kontekście przyjętego celu pracy, zaprezentowanych rozważań teoretycznych, jak i postawionych hipotez. Uwagi dotyczące sformułowanych hipotez zostały już podniesione we wcześniejszej części i recenzji.

W punkcie 4.4 zatytułowanym „Model badawczy” przedstawiono etapy procesu badawczego. Choć nie stawiam znaku równości pomiędzy pojęciem model i proces, prezentacje etapów procesu badawczego uznaję za bardzo dobre rozwiązanie, które w sposób przejrzysty wskazuje na podejście Autorki do realizacji przyjętych celów rozprawy i miejsca weryfikacji hipotez.

Doktorantka w konsekwentny sposób realizuje wyodrębnione etapy procesu badawczego. Prezentuje wyniki przeglądu takich baz danych, jak BazEkno, Cejsh, Ebsco, Google Scholar. Pozytywnie oceniam zaprezentowane w tabeli 16 (str. 141) zestawienie głównych obszarów badań dotyczących strategii rozwoju miasta w kontekście sektora kultury. Utrzymuję jednak wcześniej postawione pytanie dotyczące luk wiedzy. Doktorantka przywołała badania prowadzone w tym obszarze, ale kończy ten punkt rozprawy bez ich jednoznacznej identyfikacji, przerzucając ten ciężar na czytelnika.

Opis kolejnych etapów badań oceniam pozytywnie. Nie zgadzam się jednak ze stwierdzeniem, że strategiczna karta wyników pozwala na pełną weryfikację hipotez 3 i 4. Wobec braku kryteriów atrakcyjności ofert kulturalnych, czy wszechstronności rozwoju kulturalnego weryfikacja ta może być jedynie częściowa. Uwaga ta nie zmienia mojej bardzo pozytywnej opinii o sposobie wykorzystania strategicznej karty wyników do analizy

poruszanego w pracy zagadnienia. Autorka wykazuje się tutaj szczególnymi umiejętnościami. Nie tylko: korzysta z wielu, często rozproszonych źródeł informacji, potrafi je analizować i syntetyzować osiągnięte wyniki w kontekście przyjętych celów i hipotez, lecz również przekłada osiągnięte wyniki na rekomendacje. Umiejętności te ujawniły się szczególnie w realizacji rozdziału V pt. „*Identyfikacja podmiotów oraz działań sektora kultury w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego*”, jak i Rozdziału VI pt. „*Strategia rozwoju sektora kultury miast na prawach powiatu województwa śląskiego*”.

Generalnie stwierdzam, że część empiryczna jest mocna strona rozprawy. Doktorantka korzysta z różnych źródeł informacji, wszechstronnie je wykorzystuje, analizuje z różnych perspektyw i za pomocą różnych metod. Podkreślić należy również, że pozyskanie części informacji i dokonanie na ich podstawie analizy łączyło się z ogromną pracochłonnością. Dotyczy to w szczególności tej części rozprawy, która bazuje na analizie dokumentów.

Na podkreślenie zasługuje również umiejętność przejrzystej prezentacji wyników. To tylko niektóre spostrzeżenia, które w pełni potwierdzają umiejętność samodzielnego prowadzenia przez doktorantkę badań naukowych.

Doktorantka potrafi w sposób poprawny diagnozować zaistniałe stany, analizować zależności przyczynowo - skutkowe i korzystać zarówno z ilościowych, jak i jakościowych metod prowadzenia badań. Odbiciem tych umiejętności jest również podsumowanie, w którym Doktorantka wyczerpująco uzasadnia każdą z przyjętych hipotez, wskazując równocześnie na stosowane w tym zakresie metody. Pomimo wcześniej zgłoszonych uwag, co do precyzyjności samych hipotez, w świetle przedstawionych badań i wynikających z nich wniosków potwierdzam ich pozytywną weryfikację, jak również osiągnięcie przyjętego celu rozprawy.

Uwagi końcowe

Poza wskazanymi dotychczas uwagami dotyczącymi tak części empirycznej, jak i teoretycznej na podkreślenie zasługuje:

- bardzo ciekawy poznawczo temat i kontekst rozprawy,
- wyraźne zdefiniowanie szczegółowych celów rozprawy (dotyczących części empirycznej) i konsekwentna ich realizacja,
- staranność w zakresie doboru i wykorzystania źródeł literaturowych, w tym zagranicznych,

- sposób opracowania rozprawy, która wzbogacona została 23 rysunkami oraz 57 tabelami prezentującymi istotne treści z perspektywy problemów poruszanych w rozprawie (nie licząc tabel zawartych w Aneksie).

Autorka nie ustrzegła się również uwag krytycznych, (uwagi te podniesiono wcześniej). W dominującej części dotyczą one teoretycznej części rozprawy. W mojej opinii Doktorantka uniknęłaby „nadmiarowych” treści, gdyby oddzieliła teoretyczne i empiryczne cele rozprawy.

Konkluzja

Generalnie pracę oceniam pozytywnie. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.

Doktorantka wykazała się umiejętnością sformułowania problemu badawczego i jego rozwiązania. Wykorzystała literaturę przedmiotu, oraz przygotowała i przeprowadziła interesujące badania empiryczne, których wyniki mają znaczne walory poznawcze i praktyczne.

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Martyny Musiał spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim, wskazane w artykule 13 pkt. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017, poz. 1789 z późn. zm.)

Wnoszę o przyjęcie pracy i dopuszczenie Doktorantki do jej publicznej obrony.